

Ailesinde Engelli Birey Bulunan Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Sosyal Becerileri ve Problem Davranışlarının İncelenmesi

S. Sunay YILDIRIM DOĞRU¹, Gökhan KAYILI²,
Erhan ALABAY³, Özden KUŞÇU⁴, Ayşegül SARIKAYA⁵

ÖZ

Bu araştırmada ailesinde engelli birey bulunan ve bir okul öncesi eğitim kurumuna devam eden beş-altı yaş çocuklarının sosyal beceri ve problem davranışlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmaktadır. Araştırmanın çalışma grubunu, ailesinde engelli birey bulunan ve okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 5-6 yaş arası 17 kız ve 26 erkek, toplam 43 çocuk oluşturmaktadır. Araştırma ilişkisel tarama modelinde olup, araştırma verileri Merrel (1994) tarafından geliştirilen PKBS Okul Öncesi ve Anaokulu Davranış Ölçeği ve demografik bilgi formu kullanılarak toplanmıştır. Verilerin çözümlenmesinde SPSS 16.0 sosyal bilimler için veri analizi paket programı kullanılarak, T-testi, ANOVA ve Kruskal Wallis Testi işlemleri yapılmıştır. Araştırma bulgularından ulaşılan genel sonuç; ailesinde engelli birey bulunan beş-altı yaş çocuklarının sosyal becerileri ve problem davranışları, engelli bireyin engel türüne göre farklılaşma göstermiştir; cinsiyet, kardeş sayısı ve engelli bireyin doğum sırası değişkenlerine göre bir farklılık göstermemiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal beceri, problem davranış, engelli birey, okul öncesi eğitim.

Examining the Social Abilities and Problem Behaviors of the Child of Preschool Age with a Handicapped Individual in Family

ABSTRACT

In this study, the aim is to examine through different variables the social abilities and problem behaviors of the five-six aged children who have handicapped individuals in their families and is attending a preschool education institution. The sample of the research is 5-6 years old 43 children in Konya, attending a preschool education institution connected to the Board of Education, 17 of whom are female, and 26 male. The research data has been collected using the PKPS Preschool and Kindergarten Behavior Scales developed by Merrell (1994) and demographic information form. To analyze the data, T-test, ANOVA and Kruskal Wallis analysis were applied using SPSS 16.0 data analysis for social sciences package program. At the end of the research it was found that there is no significant difference among the variables like gender, birth order, number of siblings, number of individuals in family and the identity of the handicapped person and the social ability and problem behaviors of the preschool children who have a handicapped individual in their families. When the social ability and problem behaviors are examined

¹ Doç.Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, sunay.dogru@deu.edu.tr

² Arş. Gör., Selçuk Üniversitesi, gokhankayili@selcuk.edu.tr

³ Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi, alabayhan@hotmail.com

⁴ Arş. Gör., Selçuk Üniversitesi, ozdenkusu@hotmail.com

⁵ Arş. Gör., Selçuk Üniversitesi, artegull@gmail.com

according to the type of disability in the families of the preschool children, while there are significant difference regarding the type of disability.

Keywords: Social skills, problem behavior, handicapped individual, preschool education

GİRİŞ

İnsanın hayatında, beklenmedik ve istenmedik bir şekilde gerek doğum öncesi kalıtsal nedenlere bağlı olarak, gerekse doğum sonrasında hastalık, kaza vb. sebeplerle engellilik yer alabilir. Türkiye özürülüler araştırması 2002'ye göre Türkiye toplam nüfusun %12,29'unu engelli vatandaşlar oluşturmaktadır. Engelli nüfusun medeni durumuna bakıldığında ise %51,4'ünün evli olduğu görülmektedir. Bu oran engelli nüfusun yarısından fazlasının toplumsal bir kurum olarak varlığını sürdüren ve toplumun temelini oluşturan kurumların başında gelen ailenin en önemli yapı taşlarından sayılan anne-baba olduklarını ya da ebeveyn adayı olduklarını ortaya koymaktadır. Ailede engelli bir bireyin bulunması, engeli ne olursa olsun birtakım özel güçlükleri de beraberinde getirmektedir. Bu güçlükler; psikolojik durum, maddi durum, eğitim durumu, yaşam tarzı (sosyo—kültürel ve boş zamanları değerlendirme etkinlikleri vb), aile çevresi ve sosyal çevre ile ilişkiler, bireyin engel durumu olarak gruplandırılabilir (Akkök, Aşkar ve Karancı 1992). Ailede bulunan bir bireyin engelli olması ya da aileye katılan yeni bir bireyin engelli olması, aile üyelerinin karmaşık duygular yaşamalarına ve normal aile yaşamının bozulmasına neden olabilmektedir. Bu ailelerin işlevlerini sağlıklı bir biçimde yerine getirememelerinde iletişim eksikliği ve aksaklıklarından kaynaklanan aile sorunlarının etkili olduğu bilinmektedir (Bulut 1993). Aile sorunlarından tüm bireyler etkilenmektedir. Fakat ailedeki çocuklar bu sorunlardan diğer bireylere göre daha fazla etkilenmektedirler. Özellikle kardeşler ailede karşılıklı etkileşim içindedirler. Eğer kardeşlerden biri, bir yetersizliğe sahipse, bu durumun diğer kardeş üzerinde değişik etkileri olacaktır. Kardeşler arasındaki ilişkinin niteliğini doğal olarak ebeveynin tutumu ve davranışları belirleyecektir (Sandalcı 2002). Anne-babalar gibi normal kardeşler de yetersizliği olan çocuktan sorumludurlar ve kardeşleriyle evde ve sokakta ilgilenmek durumundadırlar. Ayrıca, yetersizliğe sahip kardeşi olanlar, normal kardeşi olanlara oranla daha fazla sorumluluk, kaygı, daha az anne-baba ilgisi, kardeşe ilgili olumsuz duygular, kardeşin bakımı ve eğitiminin masraflı olmasından ötürü maddi güçlük yaşayabilirler (Şenel 1995).

Okul öncesi dönem, çocuğun gelişiminde, kişiliğinin oluşmasında, sağlıklı bir birey olarak yetişmesinde temel yapı taşlarının atıldığı kritik bir dönemdir. Bu dönem, çocukların gelişiminde kritik deneyimlerin yaşandığı ve gözlemlendiği bir dönem olduğu için bu dönemde edinilen deneyimler, çocukların gelişimlerinde büyük izler bırakmaktadır. Bu dönemde kazanılması ve geliştirilmesi beklenen becerilerden biri çocuğun sosyal becerileridir. Engelli olan ya da olmayan tüm bireylerin, toplumda uyum içinde yaşayabilmeleri, sahip oldukları sosyal becerilerle ilişkilidir. Yardım etme, yardım ya da bilgi isteme, teşekkür etme, özür dileme, bir konuda konuşma başlatabilme gibi sosyal beceriler; bireyin topluma uyumunu, toplumla bütünleşmesini, yaşlıları ve diğer bireylerle

etkileşimini ve iletişimini sağlar (Çiftci ve Sucuoğlu 2005). Sosyal becerilerin akademik beceriler için de ön koşul beceriler olduğu açıklanmaktadır (Sucuoğlu ve Kargın 2006).

Problem davranışlar, çocuğun kendisi ya da başkaları için sorun yaratan davranışlardır. Çocuğun sergilediği problem davranışlar yeni beceriler öğrenmesini engelleyici, ortama uyum sağlamasını zorlaştırıcı, kendisine, başkasına ya da çevresine zarar verici olduğu için sorun olarak görülmektedir (Birkan 2002). Ayrıca, yapılan bazı çalışmalarda (Bernfeld ve Peters, 1986; Gaddis ve Martin 1989) eğitim sürecinde problem davranışların; öğrencinin ya da diğer öğrencilerin öğrenmesine engel olduğu, sosyal ilişkilerini etkilediği, öğrenciye, akranlarına, yetişkinlere ve aile bireylerine zarar verebildiği ileri sürülmekte, bu davranışların çocukların akranları tarafından reddedilmelerine, okuldan uzaklaştırılmalarına neden olduğu vurgulanmaktadır.

Bu çalışmada ailesinde engelli birey bulunan beş-altı yaş çocuklarının sosyal beceri ve problem davranışlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki alt amaçlara cevap aranmıştır;

1. Cinsiyet değişkeni, ailesinde engelli birey bulunan beş-altı yaş çocuklarının sosyal beceri ve problem davranışlarını etkilemekte midir?
2. Ailede bulunan engelli bireyin engel türü, ailesinde engelli birey bulunan beş-altı yaş çocuklarının sosyal beceri ve problem davranışlarını etkilemekte midir?
3. Ailede bulunan engelli birey kardeş ise engelli bireyin doğum sırası, ailesinde engelli birey bulunan beş-altı yaş çocuklarının sosyal beceri ve problem davranışlarını etkilemekte midir?
4. Kardeş sayısı değişkeni, ailesinde engelli birey bulunan beş-altı yaş çocuklarının sosyal beceri ve problem davranışlarını etkilemekte midir?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Ailesinde engelli birey bulunan okul öncesi dönem çocuklarının sosyal beceri ve problem davranışlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi amacıyla yapılan bu çalışmada, var olan durumu ya da durumları var olduğu gibi ortaya koymak ve iki ya da daha fazla durum arasındaki ilişkinin düzeyi hakkında bilgi vermek amacıyla genel tarama modeli türlerinden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu, ölçüte bağlı örneklem seçimi yöntemi kullanılarak oluşturulmuştur. Bu doğrultuda örnekleme alınan çocukların ailesi ile yaşıyor olması, bir okul öncesi eğitim kurumuna devam ediyor olması ve ev ortamında herhangi bir bireyin (anne-baba-kardeş-vb.) engelli olması ölçütü aranmıştır.

Konya ili merkez ilçelerinde bulunan bağımsız anaokullarının ve anasınıflarının incelenmesi sonucunda, bu koşullara sahip olan 43 çocuk çalışma grubuna dahil edilmiştir. Tablo 1’de araştırmanın çalışma grubunun özellikleri belirtilmiştir.

Tablo 1. *Çalışma Grubu*

		<i>n</i>	%
Çocuğun cinsiyeti	Erkek	26	60.5
	Kız	17	39.5
Ailesindeki bireyin engel türü	Bedensel engelli	21	48.8
	Otistik	10	23.3
	Down sendromlu	8	18.6
	Görme engelli	4	9.3
Çocuğun kardeş sayısı	1 kardeş	21	48.8
	2 kardeş	10	23.3
	3 kardeş	8	18.6
	4 kardeş	4	9.3

Çalışma grubuna dahil edilen ailesinde engelli birey bulunan çocukların 17’si kız, 26’sı erkektir. Bu çocuklardan 21’inin tek, 10’unun iki, 8’inin üç ve 4’ünün dört kardeşi vardır. Çalışma grubu çocuklarının 21’inin ailesinde bedensel engelli, 10’unun ailesinde otistik, 8’inin ailesinde down sendromlu ve 4’ünde görme engelli birey bulunmaktadır. Ayrıca çalışma grubu çocuklarının 29’u engelli kardeşe, 14’ü engelli bir ebeveyne sahiptir.

Verilerin Toplanması ve Veri Toplama Aracı

Araştırma verileri 2010–2011 eğitim öğretim yılında toplanmıştır. Araştırma verileri, ailesinde engelli birey bulunan okul öncesi dönem çocuklarının sosyal becerilerini ve sorunlu davranışlarını belirlemek amacıyla PKBS Okul Öncesi ve Anaokulu Davranış Ölçeği ve demografik bilgi formu ile toplanmıştır. Ölçek her çocuk için sınıf öğretmeni tarafından bireysel olarak doldurulmuştur.

PKBS Okul Öncesi ve Anaokulu Davranış Ölçeği: Merrell (1994) tarafından, orijinali 76 madde olarak hazırlanan ölçek, 2010 yılında Seçer, Çeliköz, Koçyiğit, Seçer ve Kayılı tarafından yapılan faktör analizi ve kapsam geçerliliğinin sağlanabilmesi amacıyla başvurulmuş uzman görüşleri doğrultusunda yeniden değerlendirilmiş ve son şekli verilmiştir. Bununla birlikte orijinaliyle benzer sonuçlar verdiği için herhangi bir madde atılmamış, orijinalliği bozulmadan kullanılmıştır. Veri toplama aracı, üç – altı yaş arası okul öncesi ve anaokulu çocuklarının sosyal becerileri ile problem davranışını belirlemeye yönelik 2 form ve 76 likert tipi soru maddesinden oluşmaktadır. Sosyal beceriler; sosyal işbirliği, sosyal etkileşim ve sosyal bağımsızlık olarak 3 alt boyuttan oluşurken problem davranışlar; kendi merkezlilik/patlama, dikkat problemleri/aşırı hareketlilik, antisosyalite/saldırganlık, sosyal geri çekilme, anksiyete/somatik alt boyutlardan oluşmaktadır. Ölçekte yer alan ifadelerden 42’si çocuğun problem davranışını 34’ü de sosyal becerilerini tanımlamaya yöneliktir. Ölçek, öğretmenlerin çocuklar ile ilgili deneyimlerini dikkate alarak

onları değerlendirmeleri ve sosyal becerileri ve problem davranışını tanımlamaları süreçlerini içermektedir. Ölçeğin yapı geçerliliğinin sağlanabilmesi için faktör analizi (Principal Component Analysis) yapılmıştır. Ölçeğin sosyal beceriler boyutuna ait 3 faktörü ölçmeye yönelik toplam varyansı açıklama oranı % 74.34, Cronbach Alfa Güvenirlik Katsayısı ise .98'dir. Maddelerin faktör yükleri .55 ile .88 arasında değişmektedir. Ölçeğin sosyal işbirliği alt boyutu Cronbach Alfa kat sayısı .97 sosyal etkileşim alt boyutu Cronbach Alfa kat sayısı .95, sosyal bağımsızlık alt boyutu Cronbach Alfa kat sayısı ise .95'dir. Ölçeğin problem davranışı boyutuna ait 5 faktörü ölçmeye yönelik toplam varyansı açıklama oranı % 69.46, Cronbach Alfa Güvenirlik Katsayısı ise .98'dir. Maddelerin faktör yükleri .57 ile .84 arasında değişmektedir. Ölçeğin kendi merkezlilik/ patlama alt boyutu Cronbach Alfa kat sayısı .95, dikkat problemleri/aşırı hareketlilik alt boyutu Cronbach Alfa kat sayısı .92, antisosyalite/saldırganlık alt boyutu Cronbach Alfa kat sayısı .92, sosyal geri çekilme alt boyutu Cronbach Alfa kat sayısı .89, anksiyete/somatik alt boyutu Cronbach Alfa kat sayısı .88'dir (Seçer, Çeliköz, Koçyiğit, Seçer ve Kayılı 2010).

Demografik bilgi formu: Demografik bilgi formunda, okul öncesi çocuğunun cinsiyeti, ailesinde engelli olan birey, bireyin engel durumu, çocuğun doğum sırası ve çocuğun ailesinin gelir durumu, engelli birey kardeş ise doğum sırası soruları sorulmuş olup öğretmenleri tarafından doldurulmuştur.

Verilerin Analizi

Ailesinde engelli birey bulunan okul öncesi dönem çocuklarının sosyal beceri ve problem davranışlarının belirlenmesi ve farklı değişkenler açısından incelenmesi amacıyla yapılan bu çalışmada, cinsiyet değişkeninin ailesinde engelli birey bulunan okul öncesi dönem çocuklarının sosyal beceri ve problem davranışlarına etkisini belirlemek amacıyla bağımsız iki grup T-testi; diğer değişkenlerin (çocuğunun doğum sırası, engelli bireyin engel durumu, engelli bireyin engel düzeyi, engelli birey kardeş ise engelli bireyin doğum sırası, ailenin gelir düzeyi ve ailede bulunan birey sayısı) etkisini belirleme amacıyla ise ANOVA ve Kruskal Wallis Testi kullanılmıştır.

BULGULAR

Ailesinde engelli birey bulunan ve bir okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 5-6 yaş çocuklarının sosyal beceri ve problem davranışlarının farklı değişkenler açısından incelenmesini amaçlayan bu çalışmanın bulguları aşağıda tablolar halinde verilmiştir.

Birinci Alt Amaca İlişkin Bulgular

Tablo 2'de, ailesinde engelli birey bulunan çocukların cinsiyet değişkenine göre sosyal beceri puanlarına ilişkin t-testi sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 2. Ailesinde Engelli Birey Bulunan Çocukların Cinsiyet Değişkenine Göre Sosyal Beceri Puanlarına İlişkin t-testi Sonuçları

PKBS	Cinsiyet	n	X	S	sd	t	p
Sosyal İşbirliği	Erkek	26	42.846	11.84	41	.198	.844
	Kız	17	42.117	11.79			
Sosyal Etkileşim	Erkek	26	38.884	10.66	41	.266	.791
	Kız	17	38.000	10.63			
Sosyal Bağımsızlık	Erkek	26	38.615	9.55	41	.517	.608
	Kız	17	37.176	8.48			
Toplam Sosyal Beceriler	Erkek	26	120.346	31.41	41	.321	.750
	Kız	17	117.294	29.91			

Tablo 2 incelendiğinde, ailesinde engelli birey bulunan beş-altı yaş çocuklarının cinsiyet değişkeni ile çocuklara uygulanan PKBS Okul Öncesi ve Anaokulu Davranış Ölçeği Sosyal Beceri alt boyutları olan sosyal işbirliği, sosyal etkileşim, sosyal bağımsızlık ve genel sosyal beceri puanları arasında anlamlı bir farklılaşmanın olup olmadığını belirlemek için t-testi analizi yapılmıştır ve ailesinde engelli birey bulunan çocuklarının cinsiyetleri ile sosyal beceri puanları arasında anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı görülmektedir [$t(41)=.321, p>.05$]. Tablo 3’de, ailesinde engelli birey bulunan çocukların cinsiyet değişkenine göre problem davranışları puanlarına ilişkin t-testi sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 3. Ailesinde Engelli Birey Bulunan Çocukların Cinsiyet Değişkenine Göre Problem Davranışlar Puanlarına İlişkin t-testi Sonuçları

PKBS	Cinsiyet	n	X	S	sd	t	p
Kendi Merkezlilik/ Patlama	Erkek	26	39.423	11.23	41	.291	.772
	Kız	17	38.470	9.95			
Dikkat Problemleri/ Aşırı Hareketlilik	Erkek	26	28.730	8.42	41	.313	.756
	Kız	17	27.941	7.84			
Antisosyalite/ Saldırganlık	Erkek	26	29.692	8.42	41	-.373	.712
	Kız	17	30.647	8.06			
Sosyal Geri Çekilme	Erkek	26	25.346	6.41	41	.583	.564
	Kız	17	24.176	6.44			
Anksiyete/ Somatik	Erkek	26	29.923	6.26	41	.744	.462
	Kız	17	28.529	5.83			
Toplam Problem Davranışlar	Erkek	26	152.692	39.76	41	.301	.765
	Kız	17	149.117	36.83			

Tablo 3 incelendiğinde, ailesinde engelli birey bulunan beş-altı yaş çocuklarının cinsiyet değişkeni ile çocuklara uygulanan PKBS Okul Öncesi ve Anaokulu Davranış Ölçeği Problem Davranışlar alt boyutları olan kendi merkezlilik/ patlama, dikkat problemleri/ aşırı hareketlilik, antisosyalite/ saldırganlık, sosyal geri çekilme, anksiyete/ somatik ve toplam problem davranışlar puanları arasında anlamlı bir farklılaşmanın olup olmadığını belirlemek için t-testi analizi yapılmıştır. Sonuçlarda ailesinde engelli birey bulunan çocuklarının cinsiyetleri

ile problem davranışları puanları arasında anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı görülmektedir [$t(41)=.301, p>.05$].

İkinci Alt Amaca İlişkin Bulgular

Tablo 4’de, ailesinde engelli birey bulunan çocukların, engelli bireyin engel türü değişkenine göre sosyal beceri puanlarına ilişkin ANOVA sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 4. Ailesinde Engelli Birey Bulunan Çocukların Ailedeki Engelli Bireyin Engel Türü Değişkenine Göre Sosyal Beceri Puanlarına İlişkin ANOVA Sonuçları

PKBS	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p	Anlamlı Fark
Sosyal İşbirliği	Gruplarası	1500.127	3	500.042	4.599	.008*	Bedensel-
	Gruplariçi	4240.477	39	108.730			Otistik
	Toplam	5740,605	42				Down Sen.
Sosyal Etkileşim	Gruplarası	1099.738	3	366.579	4.017	.014 *	Bedensel-
	Gruplariçi	3558.960	39	91.255			Otistik
	Toplam	4658,698	42				Down Sen.
Sosyal Bağımsızlık	Gruplarası	831.805	3	277.268	4.121	.012*	Bedensel-
	Gruplariçi	2624.102	39	67,285			Otistik
	Toplam	3455,907	42				
Toplam	Gruplarası	9872.900	3	3290.967	4.393	.009*	Bedensel-
Sosyal	Gruplariçi	29214.263	39	749.084			Otistik
Beceriler	Toplam	39087,163	42				Down Sen.

* $p<.05$

Tablo 4 incelendiğinde, ailesinde engelli bireye sahip olan okul öncesi çocuklarının sosyal becerileri ile hane içinde yaşayan engelli bireyin engel türü arasında anlamlı bir farklılaşma olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcıların sosyal işbirliği [$F(3,39)=4.599, p<.05$] ve sosyal etkileşim [$F(3,39)=4.017, p<.05$] puanlarında hane içinde down sendromlu, otistik ya da bedensel engelli birey olması durumunda, ailesinde bedensel engelli birey bulunan çocukların lehine anlamlı bir farklılaşma vardır. Sosyal bağımsızlık [$F(3,39)=4.121, p<.05$] puanlarında ise hane içinde otistik ya da bedensel engelli birey olması durumunda, ailesinde bedensel engelli birey bulunan çocukların lehine anlamlı bir farklılaşma görülmektedir. Katılımcıların toplam sosyal beceriler [$F(3,39)=4.393, p<.05$] puanlarına bakıldığında, hane içinde bedensel engelli, otistik yada down sendromlu birey olması durumunda, ailesinde bedensel engelli birey bulunan çocukların lehine bir farklılaşma söz konusudur.

Tablo 5’de, ailesinde engelli birey bulunan çocukların, engelli bireyin engel türü değişkenine göre problem davranışları puanlarına ilişkin ANOVA sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 5. Ailesinde Engelli Birey Bulunan Çocukların Ailedeki Engelli Bireyin Engel Türü Değişkenine Göre Problem Davranışları Puanlarına İlişkin ANOVA Sonuçları

PKBS	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p	Anlamlı Fark
Kendi Merkezlilik/ Patlama	Gruplararası	1616.605	3	538.868	6.707	.001*	Bedensel- Otistik Bedensel- Down Sen.
	Gruplariçi	3133.302	39	80.341			
	Toplam	4749.907	42				
Dikkat Problemleri/ Aşırı Hareketlilik	Gruplararası	1022.752	3	340.917	7.625	.000*	Bedensel- Otistik Bedensel- Down Sen.
	Gruplariçi	1743.713	39	44.711			
	Toplam	2766.465	42				
Antisosyalite/ Saldırganlık	Gruplararası	1030.173	3	343.391	7.462	.000*	Bedensel- Otistik Bedensel- Down Sen.
	Gruplariçi	1794.618	39	46.016			
	Toplam	2824.794	42				
Sosyal Geri Çekilme	Gruplararası	541.859	3	180.620	6.038	.002*	Bedensel- Otistik Bedensel- Down Sen.
	Gruplariçi	1166.560	39	29.912			
	Toplam	1708.419	42				
Anksiyete/ Somatik	Gruplararası	355.575	3	118.525	3.883	.016*	Bedensel- Otistik
	Gruplariçi	1190.471	39	30.525			
	Toplam	1708.419	42				
Toplam Problem Davranışlar	Gruplararası	21343.431	3	7114.477	7.158	.001*	Bedensel- Otistik Bedensel- Down Sen.
	Gruplariçi	38761.686	39	993.899			
	Toplam	60105.116	42				

*p<.05

Tablo 5 incelendiğinde, ailesinde engelli birey bulunan çocukların problem davranışları ile hane içinde yaşayan engelli bireyin engel türü arasında anlamlı bir farklılaşma olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcıların, kendi merkezlilik / patlama [F(3,39)=6.707, p<.05]; dikkat problemleri / aşırı hareketlilik [F(3,39)=7.625, p<.05]; antisosyalite / saldırganlık [F(3,39)=7.462, p<.05] ve sosyal geri çekilme [F(3,39)=6.038, p<.05] puanlarında hane içinde down sendromlu, otistik ya da bedensel engelli birey olması durumunda, ailesinde bedensel engelli birey bulunan çocukların lehine anlamlı bir farklılaşma vardır. Katılımcıların anksiyete/somatik puanlarında [F(3,39)=3.883, p<.05] ise hane içinde otistik ya da bedensel engelli birey olması durumunda, ailesinde bedensel engelli birey bulunan çocukların lehine anlamlı bir farklılaşma görülmektedir. Katılımcıların toplam problem davranışlar [F(3,39)=7.158, p<.05] puanlarına bakıldığında, hane içinde bedensel engelli, otistik ya da down sendromlu birey olması durumunda, ailesinde bedensel engelli birey bulunan çocukların lehine bir farklılaşma söz konusudur.

Üçüncü Alt Amaca İlişkin Bulgular

Tablo 6'da, engelli kardeşe sahip çocukların, engelli bireyin doğum sırası değişkenine göre sosyal beceri puanlarına ilişkin ANOVA sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 6. *Engelli Kardeşe Sahip Çocukların, Engelli Bireyin Doğum Sırası Değişkenine Göre Sosyal Beceri Puanlarına İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları*

PKBS	Doğum Sırası	n	Sıra Ortalaması	sd	X ²	p	Anlamlı Fark
Sosyal İşbirliği	1	15	15.63	3	3.180	.365	-
	2	10	14.15				
	3	3	19.00				
	4	1	2.00				
Sosyal Etkileşim	1	15	16.67	3	4.702	.195	-
	2	10	12.70				
	3	3	19.00				
	4	1	1.00				
Sosyal Bağımsızlık	1	15	15.97	3	1.672	.643	-
	2	10	13.55				
	3	3	17.67				
	4	1	7.00				
Toplam Sosyal Beceriler	1	15	16.07	3	3.874	.275	-
	2	10	13.60				
	3	3	19.00				
	4	1	1.00				

Tablo 6 incelendiğinde, engelli kardeşe sahip beş-altı yaş çocuklarının, engelli kardeşin doğum sırası değişkeni ile çocuklara uygulanan PKBS Okul Öncesi ve Anaokulu Davranış Ölçeği Problem Davranışlar alt boyutları olan sosyal işbirliği, sosyal etkileşim, sosyal bağımsızlık ve genel sosyal beceri puanları arasında anlamlı bir farklılaşmanın olup olmadığını belirlemek için Kruskal Wallis testi yapılmıştır. Sonuçlarda engelli kardeşe sahip çocuklarının, engelli kardeşinin doğum sırası değişkeni ile sosyal beceri puanları arasında anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı görülmektedir [$\chi^2(sd=3, n=29)=3.874, p>.05$].

Tablo 7'de engelli kardeşe sahip çocukların, engelli bireyin doğum sırası değişkenine göre problem davranışları puanlarına ilişkin Kruskal Wallis Testi sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 7. *Engelli Kardeşe Sahip Çocukların, Engelli Bireyin Doğum Sırası Değişkenine Göre Problem Davranış Puanlarına İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları*

PKBS	Doğum Sırası	n	Sıra Ortalaması	sd	X ²	p	Anlamlı Fark
Kendi Merkezlilik/ Patlama	1	15	15.57	3	.962	.810	-
	2	10	13.10				
	3	3	17.33				
	4	1	18.50				
Dikkat Problemleri/ Aşırı Hareketlilik	1	15	16.00	3	1.240	.743	-
	2	10	12.65				
	3	3	16.83				
	4	1	18.00				

Antisosyalite/ Saldırganlık	1	15	15.43	3	1.612	.657	-
	2	10	13.10				
	3	3	16.33				
	4	1	23.50				
Sosyal Geri Çekilme	1	15	16.37	3	1.351	.717	-
	2	10	12.50				
	3	3	16.50				
	4	1	15.00				
Anksiyete/ Somatik	1	15	16.37	3	1.886	.596	-
	2	10	12.85				
	3	3	17.50				
	4	1	8.50				
Toplam Problem Davranışlar	1	15	16.03	3	1.430	.699	-
	2	10	12.50				
	3	3	17.83				
	4	1	16.00				

Tablo 7 incelendiğinde, engelli kardeşe sahip beş-altı yaş çocuklarının, engelli kardeşin doğum sırası değişkeni ile çocuklara uygulanan PKBS Okul Öncesi ve Anaokulu Davranış Ölçeği Problem Davranışlar alt boyutları olan kendi merkezlilik/ patlama, dikkat problemleri/ aşırı hareketlilik, antisosyalite/saldırganlık, sosyal geri çekilme, anksiyete/ somatik ve toplam problem davranışlar puanları arasında anlamlı bir farklılaşmanın olup olmadığını belirlemek için Kruskal Wallis testi yapılmıştır ve engelli kardeşe sahip çocuklarının, engelli kardeşinin doğum sırası değişkeni ile problem davranışları puanları arasında anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı görülmektedir [$\chi^2(sd=3, n=29)= 1.430, p>.05$].

Dördüncü Alt Amaca İlişkin Bulgular

Tablo 8’de ailesinde engelli birey bulunan çocukların, kardeş sayısı değişkenine göre sosyal beceri puanlarına ilişkin ANOVA sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 8. Ailesinde Engelli Birey Bulunan Çocukların Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Sosyal Beceri Puanlarına İlişkin ANOVA Sonuçları

PKBS	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p	Anlamlı Fark
Sosyal İşbirliği	Gruplararası	95.236	3	31.745	.219	.882	-
	Gruplarıçi	5645.368	39	144.753			
	Toplam	5740.605	42				
Sosyal Etkileşim	Gruplararası	134.978	3	44.993	.388	.762	-
	Gruplarıçi	4523.719	39	115.993			
	Toplam	4658.698	42				
Sosyal Bağımsızlık	Gruplararası	40.082	3	13.361	.153	.927	-
	Gruplarıçi	3415.825	39	87.585			
	Toplam	3455.907	42				
Toplam Sosyal Beceriler	Gruplararası	717.654	3	239.218	.243	.866	-
	Gruplarıçi	38369.509	39	983.834			
	Toplam	36087.163	42				

Tablo 8 incelendiğinde, ailesinde engelli bireye sahip olan okul öncesi çocuklarının PKBS Okul Öncesi ve Anaokulu Davranış Ölçeği Sosyal Beceri alt boyutları olan sosyal işbirliği, sosyal etkileşim, sosyal bağımsızlık ve genel sosyal beceri puanları arasında anlamlı bir farklılaşmanın olup olmadığını belirlemek için ANOVA analizi yapılmıştır ve ailesinde engelli birey bulunan çocuklarının kardeş sayıları ile sosyal beceri puanları arasında anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı görülmüştür [$F(3,39)=.243, p>.05$].

Tablo 9’da ailesinde engelli birey bulunan çocukların, kardeş sayısı değişkenine göre problem davranış puanlarına ilişkin ANOVA sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 9. Ailesinde Engelli Birey Bulunan Çocukların Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Problem Davranış Puanlarına İlişkin ANOVA Sonuçları

PKBS	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p	Anlamlı Fark
Kendi Merkezlilik/ Patlama	Gruplararası	468.670	3	156.223	1.423	.251	-
	Gruplarıçi	4281.237	39	109.775			
	Toplam	4749.907	42				
Dikkat Problemleri/ Aşırı Hareketlilik	Gruplararası	190.772	3	63.591	.963	.420	-
	Gruplarıçi	2575.693	39	66.043			
	Toplam	2766.465	42				
Antisosyalite/ Saldırganlık	Gruplararası	250.756	3	83.585	1.266	.299	-
	Gruplarıçi	2574.035	39	66.001			
	Toplam	2824.791	42				
Sosyal Geri Çekilme	Gruplararası	103.647	3	34.549	.840	.480	-
	Gruplarıçi	1604.772	39	41.148			
	Toplam	1708.419	42				
Anksiyete/ Somatik	Gruplararası	93.406	3	31.135	.836	.482	-
	Gruplarıçi	1452.640	39	37.247			
	Toplam	1546.047	42				
Toplam Problem Davranışlar	Gruplararası	4843.844	3	1614.615	1.139	.345	-
	Gruplarıçi	55261.272	39	1416.956			
	Toplam	60105.116	42				

Tablo 9 incelendiğinde, ailesinde engelli bireye sahip olan okul öncesi çocuklarının PKBS Okul Öncesi ve Anaokulu Davranış Ölçeği Problem Davranışlar alt boyutları olan kendi merkezlilik /patlama, dikkat problemleri / aşırı hareketlilik, antisosyalite / saldırganlık, sosyal geri çekilme, anksiyete / somatik ve genel problem davranışlar puanları arasında anlamlı bir farklılaşmanın olup olmadığını belirlemek için ANOVA analizi yapılmıştır. Sonuçlarda ailesinde engelli birey bulunan çocuklarının kardeş sayıları ile problem davranışlar puanları arasında anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı görülmüştür [$F(3,39)=1.139, p>.05$].

SONUÇ ve TARTIŞMA

Bu araştırmada, ailesinde engelli birey bulunan ve bir okul öncesi eğitim kurumuna devam eden beş-altı yaş çocuklarının sosyal beceri ve problem davranışları farklı değişkenler açısından incelenmiştir. Araştırma sonucunda, ailesinde engelli birey bulunan beş-altı yaş çocuklarının, cinsiyet, engelli bireyin doğum sırası ve kardeş sayısı değişkenlerine göre, çocuğun sosyal beceri ve problem davranışlarının istatistiksel olarak farklılaşmadığı görülmüştür. Başka bir deyişle, ailesinde engelli birey bulunan beş-altı yaş çocuklarının sosyal beceri ve problem davranışlarını; çocuğun cinsiyetinin, engelli bireyin doğum sırasının ve çocuğun kardeş sayısının etkilemediği söylenebilir. Araştırma sonucunda ortaya çıkan diğer bir sonuçta, ailesinde engelli birey bulunan ve bir okul öncesi eğitim kurumuna devam eden beş-altı yaş çocuklarının, engelli bireyin engel türü değişkenine göre, çocuğun sosyal beceri ve problem davranışlarının istatistiksel olarak farklılaştığı görülmüştür. Çalışma grubunu oluşturan katılımcıların PKBS Okul Öncesi ve Anaokulu Davranış Ölçeği sosyal beceriler alt boyutlarını oluşturan; sosyal işbirliği ve sosyal etkileşim puanlarında hane içinde down sendromlu, otistik ya da bedensel engelli birey olması durumunda, ailesinde bedensel engelli birey bulunan çocukların lehine anlamlı bir farklılaşma vardır. Sosyal bağımsızlık puanlarında ise hane içinde otistik ya da bedensel engelli birey olması durumunda, ailesinde bedensel engelli birey bulunan çocukların lehine anlamlı bir farklılaşma görülmektedir. Katılımcıların toplam sosyal beceriler puanlarına bakıldığında, hane içinde bedensel engelli, otistik ya da down sendromlu birey olması durumunda, ailesinde bedensel engelli birey bulunan çocukların lehine bir farklılaşma söz konusudur. Ailesinde engelli birey bulunan beş-altı yaş çocuklarının PKBS Okul Öncesi ve Anaokulu Davranış Ölçeği problem davranışlar alt boyutunu oluşturan; kendi merkezlilik / patlama, dikkat problemleri / aşırı hareketlilik, antisosyalite / saldırganlık ve sosyal geri çekilme puanlarında hane içinde down sendromlu, otistik ya da bedensel engelli birey olması durumunda, ailesinde bedensel engelli birey bulunan çocukların lehine anlamlı bir farklılaşma vardır. Katılımcıların anksiyete/somatik puanlarında ise hane içinde otistik ya da bedensel engelli birey olması durumunda, ailesinde bedensel engelli birey bulunan çocukların lehine anlamlı bir farklılaşma görülmektedir. Katılımcıların toplam problem davranışlar puanlarına bakıldığında, hane içinde bedensel engelli, otistik ya da down sendromlu birey olması durumunda, ailesinde bedensel engelli birey bulunan çocukların lehine bir farklılaşma söz konusudur. Diğer bir deyişle, ailesinde bedensel engelli birey bulunan çocukların sosyal beceri puanları, ailesinde otistik, down sendromlu veya görme engelli birey bulunan beş – altı yaş çocuklarının sosyal beceri puanlarından daha yüksektir. Aynı zamanda, ailesinde bedensel engelli birey bulunan beş-altı yaş çocuklarının problem davranışlar puanlarında ailesinde, otistik, down sendromlu ve görme engelli birey bulunan çocukların lehine farklılaşmaktadır. Bunun sebebi, erken çocukluk döneminde olan bir çocuğun, ailesindeki bedensel engelli bireyi engeliyle kabul etmesi ve ona günlük hayatta yardım edebilmesi, bazı ihtiyaçlarının karşılanmasında görevlendirilmesi olabilir. Çünkü bu engel grubunun, o dönem çocukları için

anlaşılması daha somuttur. Otistik ve down sendromlu bireylerin, erken çocukluk dönemindeki bir çocuk için anlaşılması daha zor olabilir. Bu engel grubundaki bireylerin davranışlarını erken çocukluk dönemindeki bir çocuk farklı yorumlayabilir, onun davranışlarını aşırı saldırgan bulabilir ve hatta kendisini hiç sevmediği düşüncesine bile kapılabilir. Bu düşünce de çocuğun sosyal becerilerini ve problem davranışlarını olumsuz etkileyebilir. Aile içinde, down sendromlu veya otistik çocukların problem davranışları sergilemesiyle sıklıkla karşılaşılabilir (Aykır ve Çiftci-Tekinarslan 2012; Gresham 1997; Leffert, Sperstein ve Millikan 2000; Stinnett, Oehler-Stinnett ve Stout 1989). Engelli kardeşin problem davranışlarını gören beş-altı yaş çocuğu, engelli kardeşin sergilediği bazı olumsuz davranışları dikkat çekmek ve ilgi görmek için taklit edebilir ve bunu aile içinde bir iletişim aracı olarak kullanabilir. Aile içindeki bu davranışlarını okulda da tekrarlayabilir. Bu gibi durumlar da, ailesinde down sendromlu ya da otistik birey bulunan çocukların diğer akranlarıyla ve öğretmenleriyle sağlıklı ilişkiler kurmasına yol açabilir ve akranları tarafından reddedilebilir (Batu ve Kırçaali İftar 2005; Bernfeld ve Peters 1986; Gaddis ve Martin 1989). Sınıfın bu tutumu çocuğun sosyal becerilerini ve problem davranışlarını olumsuz yönde etkiler. Dolayısıyla çocuğun bu kritik dönemde akademik başarısı da etkilenmiş olur (Suçuoğlu ve Kargin 2006). Alan yazın incelendiğinde, çocukların sosyal becerilerinin ve problem davranışlarının incelendiği farklı araştırmalara rastlanmıştır (Aykır ve Çiftci-Tekinarslan 2012; Bülbül 2008; Calderalla ve Merrell 1997; Elibol - Gültekin 2008; Gresham ve Elliott 1990; Gülay 2004; Günindi 2011; Kapıkıran, İvrendi ve Adak 2006; Koçak ve Tepeli 2004; Koçyiğit ve Kayılı 2008; Orhan 2010; Poyraz Tüy 1990; Seçer, Çeliköz, Koçyiğit & Seçer ve Kayılı 2010), fakat ailesinde engelli birey bulunan çocukların sosyal becerileri ve problem davranışları ile ilgili araştırmalara ulaşılamamıştır. Ancak alan yazında, araştırma sonuçlarıyla benzer özellikler taşıyan ve benzer önerilere yer veren araştırmalara rastlanmıştır. Laurie, Fortier ve Richard (1984), araştırmalarında engelli bir çocuğa sahip ailenin davranışlarını, kişiler arası ilişkilerini, düşüncelerini ve hislerini incelemiştir. Araştırmada engelli çocuğun ailelerin davranışlarını ve kişiler arası iletişimlerini olumsuz etkilediği görülmüştür. Friedrich'in (1979) yapmış olduğu araştırmada ise, engelli çocuğun, annelerin başa çıkma davranışlarını ve evlilik doyumunu yordama yeteneklerini etkilediği görülmüştür. Konu ile ilgili incelenen araştırmalar (Akkök, Aşkar ve Karancı 1992; Epperson 1977; Friedrich 1979; Laurier, Fortier ve Richard 1984; Lyon, Albertus, Birkinbine ve Naibi 1996; Mattsson 1972; Spink 1976), ailede engelli bir bireyin bulunmasının, aile bireylerinin tümünü doğrudan ya da dolaylı olarak etkilediğini göstermiştir.

Ailesinde engelli birey bulunan çocukların sosyal becerileri, farklı erken müdahale ve eğitim programları ile geliştirilebilir; problem davranışları ise ortadan kaldırılabılır (Avcıoğlu 2005; Davis ve McAuley 2008; Reid, Webster-Stratton ve Hammond 2007; Sabornie ve Beard 1990; Webster-Stratton ve Reid 2003). Sosyal beceriler, okul öncesi dönemde geliştirilmesi önemli olan becerilerdir ve çocuğun toplumsal yaşama ve sosyal çevreye hazırlanmasını

sağlarlar. Araştırmadan elden edilen sonuçlar doğrultusunda aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir;

- Ailesinde engelli birey bulunan beş-altı yaş çocuklarının, sosyal beceriler ve problem davranışlar yönünden var olabilecek dezavantajları tespit edilip, desteklenmelidir.
- Ailesinde engelli birey bulunan beş-altı yaş çocuklarının, okul rehberlik servislerinden ve rehberlik araştırma merkezlerinden daha fazla yararlanma imkanı sağlanmalıdır.
- Ailesinde engelli birey bulunan ebeveynlere, çocuklarının sosyal becerilerini geliştirici ve problem davranışlarını azaltıcı eğitim yöntem ve teknikleri ile ilgili bilgilendirme toplantıları yapılmalı ve rehberlik servisleri ebeveynlere bu konuda hizmet vermelidir.
- Bu araştırma, ilişkisel tarama deseninde planlanmıştır. Bundan sonraki araştırmalarda ailesinde engelli birey bulunan beş-altı yaş çocuklarının dezavantajlarını ortadan kaldırmaya yönelik deneysel çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKLAR

- Akkök, F., Aşkar, P. ve Karancı, N. (1992). Özürlü bir çocuğa sahip anne babalardaki stresin yordanması. *Özel Eğitim Dergisi*, 2, 3-7.
- Avcıoğlu, H. (2005). *Etkinliklerle sosyal beceri öğretimi*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Aykır, T. ve Çiftçi Tekinarslan, İ. (2012). Okul öncesi dönemdeki zihinsel yetersizliği olan ve olmayan çocukların sosyal becerilerinin ve problem davranışlarının karşılaştırılması. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20(2), 627-648.
- Batu, S. ve Kırcaali İftar, G. (2005). *Kaynaştırma*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Bernfeld, G. A. & Peters, R. D. (1986). Social reasoning and social behaviour in reflective and impulsive children. *Journal of Clinical Child Psychology*, 15(3), 221-227.
- Birkan, B. (2002). Erken özel eğitim hizmetleri. *Özel Eğitim Dergisi*, 3(2), 99-109.
- Bulut, I. (1993). *Ruh hastalığının aile işlevlerine etkisi*. Ankara: Başbakanlık Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı.
- Bülbül, N. E. (2008). *4 yaş çocuklarının sosyal becerilerinin bazı değişkenler açısından değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Calderalla, P. K & Merrell, W. (1997). Common dimensions of social skills of children and adolescents: A taxonomy of positive behaviors. *Schools Psychology Review*, 26(2), 264-278.
- Çiftçi, İ. ve Sucuoğlu, B. (2005). *Bilişsel süreç yaklaşımıyla sosyal beceri öğretimi*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Davis, T. & McAuley, C. (2008). *An evaluation of the impact of the Webster-Stratton Incredible Years Parenting Programme*. Southampton: Child Well Being Research Center.
- Elibol-Gültekin, S. (2008). *5 yaş çocuklarının sosyal becerilerinin bazı değişkenler açısından değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Epperson, M. (1977). Families in sudden crisis. *Social Work in Health Care*, 2, 265-273.
- Friedrich, W. N. (1979). Predictors of the coping behavior of mothers of handicapped children. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 47(6), 1140-1141.

- Gaddis, L. R. & Martin, R. P. (1989). Relationship among measures of impulsivity for preschoolers. *Journal of Psychoeducational Assessment*, 7(4), 284-295.
- Gresham, F. M. (1997). Social competence and students with behavior disorders: Where we've been, where we are, and where we should go. *Education and Treatment of Children*, 20(3), 233-250.
- Gresham, F. M. ve Elliott, S. N. (1990). *Social skills rating system manual*. Circle Pines MN: American Guidance Service.
- Gülay, H. (2004). *Korunmaya muhtaç çocuklarla ailesi ile yaşayan 6 yaş çocuklarının sosyal becerilerinin karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Günindi, Y. (2011). Bağımsız anaokullarına ve anasınıflarına devam eden çocukların sosyal becerilerinin değerlendirilmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(1), 133-144.
- Kapıkıran, A. N., İvrendi, B. A. & Adak, A. (2006). Okul öncesi çocuklarında sosyal beceri: durum saptaması. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19, 19-28.
- Koçak, N.ve Tepeli, K. (2004). *4-5 yaş çocuklarında sosyal ilişkiler ve işbirliği davranışlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Marmara Üniversitesi. I. Uluslar Arası Okul Öncesi Eğitim Kongresi. Bildiri Kitabı Cilt II (9-21). İstanbul: Ya-Pa Yayıncılık.
- Koçyiğit, S. ve Kayılı, G. (2008). Montessori eğitimi alan ve almayan anaokulu çocuklarının sosyal becerilerinin karşılaştırılması. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20, 511-516.
- Laurie, M., Fortier L. W. & Richard L. W. (1984), Family crisis following the diagnosis of a handicapped child. *Family Relations*, 33(1), 13-24.
- Leffert, J. S., Siperstein, G. N. & Millikan, E. (2000). Understanding social adaptation in children with mental retardation: a social-cognitive perspective. *Exceptional Children*, 66(4), 530-545.
- Lyon, M. A., Albertus, C., Birkinbine, J. & Naibi, J. (1996). A validity study of the social skills rating system—teacher version with disabled and nondisabled preschool children. *Perceptual and Motor Skills*, 83(1), 307-316.
- Mattsson, A. (1972), Long-term physical illness in childhood: A challenge to psychosocial adaptation. *Pediatrics*, 50, 801-811.
- Merrel, K. W. (1994). *Preschool and kindergarten behavior scales test manual*. Brandon: Clinical Psychology Publishing Company.
- Orhan, M. (2010). *Okulöncesi kaynaştırma öğrencileriyle normal gelişim gösteren öğrencilerin sosyal becerileri ve problem davranışlarının düzeyi ile öğretmenlerin kaynaşturmaya ilişkin görüşlerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Poyraz Tüy, S. (1999). *3-6 yaş arasındaki işitme engelli ve işiten çocukların sosyal beceri ve problem davranışları yönünden karşılaştırılmaları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Reid, M. J., Webster-Stratton, C., & Hammond, M. (2007) Enhancing a classroom social competence and problem-solving curriculum by offering parent training to families of moderate-to-high-risk elementary school children. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 26(4), 605-620.
- Sabornie, E. J. & Beard, G. H. (1990). Teaching social skills to students with mild handicaps. *Teaching Exceptional Children*, 23(1), 35-38.
- Sandalcı, F. S. (2002). Özürü çocuğu olan aileler ve sosyal hizmet mesleği. *Ufku Ötesi Bilim Dergisi*, 2(1), 95-102.
- Seçer, Z., Çeliköz, N., Koçyiğit, S., Seçer, F. ve Kayılı, G. (2010). Social skills and problem behaviours of children with different cognitive styles who attend

- preschool education. *Australian Journal of Guidance & Counselling*, 20(1), 91-98.
- Spink, D. (1976), Crisis intervention for parents of the deaf child. *Health and Social Work*, 1, 140-160.
- Stinnett, T. A., Oehler- Stinnett, J. & Stout, L. J. (1989). Ability of the social skills rating system teacher version to discriminate behavior disordered, emotionally disturbed, and nonhandicapped students. *School Psychology Review*, 18, 526-535.
- Sucuoğlu, B. ve Kargın, T. (2006). *İlköğretimde kaynaştırma uygulamaları*. İstanbul: Morpa Yayınları.
- Şenel, H. G. (1995). Yetersizliğe sahip kardeşi olanlarla, olmayanların yetersizliğe yönelik tutumları ve kaygı düzeyleri yönünden karşılaştırılması. *Özel Eğitim Dergisi*, 2, 33-39.
- Webster-Stratton, C. & Reid, M. J. (2003). The Incredible Years Parents, Teachers and Child Training Series: A multifaceted treatment approach for young children with conduct problems. In A. Kazdin & J. Weisz, (Ed.), *Evidence-based psychotherapies for children and adolescents*. (pp. 224-240). Washington D.C.: Guilford Press.

SUMMARY

Social ability is a kind of behavior shown in social situations. Social abilities include; abilities regarding his/her peers, academic abilities, self-control abilities, adaptation abilities and sociability abilities of the individual. One can say that the most important ability group regarding the social abilities is the ability group supporting the interpersonal relationships of the children. Problem behavior can be defined as all behavior constituting problems for the child or anyone else. These kinds of behaviors prevent the child to develop or gain an ability and makes it harder for the child to adapt to his/her environment. Because of this, the child shows behavior that harms himself/herself and his/her environment. Increase of problem behaviors leads to problems in the child's education-learning process, and national and international studies even show that they are among the most important reasons preventing the child to learn.

In this study, the aim is to examine through different variables the social abilities and problem behaviors of the 5-6 aged children who have handicapped individuals in their families and is attending a preschool education institution. The sample of the research is 5-6 years old 43 children in Konya, attending a preschool education institution connected to the Board of Education, 17 of whom are female, and 26 male. The research is in relational scam model, and the research data has been collected using the PKPS Preschool and Kindergarten Behavior Scales developed by Merrell (1994) and demographic information form. To analyze the data, T-test, one way variance analysis, Kruskal-Wallis Test were applied using SPSS 16.0 data analysis for social sciences package program.

At the end of the research it was found that there is no significant difference among the variables like gender, birth order, number of siblings, number of individuals in family and the identity of the handicapped person and the social ability and problem behaviors of the preschool children who have a handicapped individual in their families. When the social ability and problem behaviors are examined according to the type of disability in the families of the preschool children, while there are no significant difference regarding the type of disability and the children's social ability points, it was found that children that have visually impaired and physically disabled individuals in their families show more problem behaviors when compared to the other children.

A child who is in early childhood, his / her acceptance of the physically disabled individual hurdle able to help in daily life in his / her family, meet some of the requirements may be the appointment. Because of this obstacle group, at that time more tangible for the children to understand. Individuals with autism and down's syndrome in early childhood may be more difficult for a child to understand. This is different from disability groups, individuals may interpret a child's behavior in early childhood, child find his aggressive behaviors even if

child didn't like or even might get the idea. This idea may adversely affect the child's social skills and problem behaviors. In the family, exhibiting the problem behaviors of children with autism and down syndrome are often encountered. Five- six years old children who your brother's with autism and down syndrome behavior problems, to draw attention to some of the negative behaviors exhibited by siblings with disabilities and attention can mimic to see and use it as a communication tool within the family. Children's behavior within the family repeat the behavior at school. In such situations, families of children with down syndrome or autistic individuals to establish relationships with their peers and teachers can lead to unhealthy and it can lead to unhealthy relationships with their teachers to establish and the child may be rejected by their peers. The class attitude adverse effects of the child's social skills and problem behaviors. Therefore, at this critical age of the child's academic success is also influenced.

Social skills of children with a family history of individuals with disabilities can be developed with different early intervention and education programs and problem behaviors can be eliminated. Social skills are skills that are important to develop of pre-school period and it's enable to preparation of the child's social life and the social environment.

The following recommendations have been developed in line with the results from the research;

- Five-six years old children who have individual with disabilities in his / her family, there may be disadvantages in terms of social skills and behavior problems detected and supported.
- Five-six years old children who have individual with disabilities in his / her family should be provided school guidance and counseling services access to more research centers.
- Family who have the parents of individuals with disabilities, reducing the develop children's social skills and problem behavior, and guidance services should be serve informational meetings for parents on this issue.
- This study was planned to relational scan pattern. The next studies can be done to experimental model for to eliminate the disadvantages.